

Leigh Bardugo

THE FAMILIAR

Madrid, 16e eeuw. Als Luzia Cotado in de wereld van de verveelde adel terechtkomt, beginnen de grenzen tussen magie, wetenschap en bedrog te vervagen.

Vertaald door Mechteld Jansen en Jonas de Vries

Voor mijn familie: bekeerlingen, bannelingen en geesten.

A mi familia: conversos, exiliados, y fantasmas.

A mi famiya: konvertidos, surgunlis, i fantazmas.

1

Als het brood niet was aangebrand, zou dit een heel ander verhaal zijn geworden. Als de zoon van de kokkin de avond ervoor niet te laat was thuisgekomen, als de kokkin niet had geweten dat hij bij die toneelschrijfster rondhing, als ze niet wakker had gelegen van het piekeren om zijn onsterfelijke ziel en het lot van haar toekomstige kleinkinderen, als ze niet zo moe en afwezig was geweest, dan zou het brood niet zijn aangebrand en zou de daaruit volgende rampspoed terecht zijn gekomen bij een ander huis dan Casa Ordoño, in een andere straat dan de Calle de Dos Santos.

Als don Marius zich die ochtend gebukt had om zijn vrouw op de wang te kussen voor hij aan zijn dag begon, zou dit verhaal veel gelukkiger zijn afgelopen. Als hij *mijn liefste, mijn duijfe, mijn schoonheid* tegen haar had gezegd, de blauwe lapis in haar oren of de bloemen die ze in de hal had neergezet had opgemerkt, als don Marius zijn vrouw niet had genegeerd om snel naar Hernán Saravia's stallen te rijden om daar naar paarden te kijken die hij zich nooit zou kunnen veroorloven, dan zou doña Valentina niet naar de keuken zijn gegaan, en de hele daaruit voortvloeiende tragedie zou via de goot zijn afgedropen en weggestroomd naar zee. Dan had niemand iets ergers hoeven verdragen dan een kom zwartgallige oesters.

Doña Valentina was opgevoed door twee kille, ongeïnteresseerde

ouders die niet veel meer voor haar voelden dan een vage teleurstelling om haar beperkte schoonheid en de kleine kans dat ze een goed huwelijk zou sluiten. Dat had ze dan ook niet gedaan. Don Marius Ordoño bezat een slinkend fortuin, landerijen vol olijfbomen die geen vrucht droegen en een goed geproportioneerd, maar niet erg indrukwekkend huis in een van de betere straten van Madrid. Op meer had Valentina, met haar niet zo opmerkelijke bruidsschat en nog minder opmerkelijke gezicht, niet kunnen hopen. Marius was eerder getrouwd geweest met een roodharige erfgename, die een paar dagen na hun bruiloft onder een rijtuig was gelopen en was vertrap. Hij bleef achter zonder kinderen en zonder een cent van het geld van haar ouders.

Op Valentina's trouwdag droeg ze een goudkanten sluier en ivoren kammen in haar haar. Toen don Marius hun spiegelbeeld bekeek in de waterige spiegel die in de voorkamer van zijn huis tegen de muur stond, werd hij overvallen door een vlag van begeerte. Misschien werd die opgewekt door de hoopvolle ogen van zijn bruid, of door zijn eigen verschijning in trouwkleren. Maar waarschijnlijker lag het aan de kersen in brandewijn waarvan hij de hele ochtend al had gesnoept. Hij had zijn wangen er vol mee gepropt en er langzaam op gekauwd in plaats van een gesprek met zijn nieuwe schoonvader op gang te houden. Die nacht stortte hij zich vol vurige passie op zijn bruid en fluisterde poëzie in haar oor. Maar al na een paar onhandige stoten raakte hij in de greep van duizeligheid en braakte de dikke, halfverteerde resten van de kersen uit over het bruidslinnen waaraan Valentina wekenlang eigenhandig had geborduurd.

In de maanden en jaren die volgden zou Valentina bijna met verlangen terugkijken op die nacht, want Marius' door de kersen opgezweepte hartstocht was het enige teken van passie of zelfs interesse dat hij ooit voor haar had getoond. En hoewel ze gewoon van het ene liefdeloze huis naar het andere was gegaan, betekende dat nog niet dat ze ongevoelig was voor het gebrek aan liefde. Doña Valentina had geen acceptabele woorden voor het verlangen dat ze voelde en geen idee hoe ze het moest stillen. Dus vulde ze haar dagen door haar schamele personeel om de haverklap te corrigeren en leefde ze in voortdurende ontevredenheid.

Daarom ging ze die ochtend naar de keuken – niet een keer, maar twee.

De kokkin liet steeds meer steken vallen sinds bekend was geworden dat haar zoon in de ban was geraakt van toneelschrijfster Quiteria Escárcega. En dus controleerde doña Valentina elke ochtend wat ze deed. Toen ze die dag in de stijgende hitte de trap af liep, werd ze begroet door de onmiskenbare geur van aangebrand brood. Ze kreeg zowat een appelflauwte van vreugde bij het vooruitzicht om over iets concreets te kunnen klagen.

Maar de kokkin was er niet.

Valentina was van plan om haar op te wachten, ook al maakte de hitte van het vuur haar aan het zweten. Ze zou haar woede tot het kookpunt laten komen terwijl ze schaafde aan een lange tirade over verspilling, slordigheid en het karakter van de kokkin in algemene zin. Maar boven werd er op de deur geklopt en Valentina wist dat het iemand kon zijn die haar man wilde spreken over zijn olijven. Het zou zelfs een uitnodiging kunnen zijn. Dat was onwaarschijnlijk, maar de hoop alleen was al voldoende om haar in beweging te zetten. Er was niemand anders in Casa Ordoño die de deur kon opendoen. Haar echtgenoot had duidelijk gemaakt dat ze geen geld voor nog meer personeel hadden en dat ze van geluk mocht spreken met een kokkin en een keukenmeid om haar in huis te helpen. Er zat niets anders op dan haar woede even opzij te schuiven en de trap weer op te draven, terwijl ze met haar mouw haar vochtige gezicht droog veegde.

Toen ze de trap weer af kwam, met een brief van haar vader ongelezen in haar mouw gepropt, hoorde ze de kokkin mopperen tegen de onbehouwen, klam ruikende keukenmeid die altijd door het huis stommelde met haar blik op haar onelegante voeten gericht.

‘Águeda,’ zei Valentina terwijl ze de keuken binnenviel. Haar stem trilde al van de verontwaardiging die bij een goede tirade hoort. ‘Leg eens uit waarom je het gepast vindt om het geld van mijn man en mijn tijd te verspillen door het brood alweer te laten aanbranden?’

De kokkin keek haar mat aan. Haar doffe ogen waren rood van het huilen om haar dwaze zoon. Toen liet ze haar blik naar de tafel in het

midden van de keuken dwalen, waar het brood stond af te koelen in het zwarte bakblik.

Nog voordat Valentina keek, voelde ze al dat ze rood werd. Haar onvermijdelijke afgang zwol aan als een onverwachte onweersbui. Daar lag het brood, als een gouden kussen in zijn bedje van metaal. De korst bolde hoog, glanzend en goudbruin op. Perfect gerezen en perfect gebakken.

Doña Valentina wilde het brood bekijken, haar vinger erin steken en verklaren dat het namaak was. Ze had datzelfde brood een paar minuten geleden nog gezien en toen was het zwart en verpest geweest, met een door de hitte ingezakte korst. En ze wist, ze wist dat dit geen ander brood kon zijn dat uit het vuur was gehaald om het eerste te vervangen, want ze herkende het ijzeren bakblik met de licht ingedeukte hoek.

Het kon niet. Ze was maar een paar minuten weg geweest. Ze draaien me een loer, dacht Valentina, die stomme kokkin en die stomme keukenmeid proberen me een strek te leveren, om een reactie uit te lokken zodat ik voor gek sta. Dat gunde ze hun niet.

‘Je hebt het brood al eerder laten aanbranden,’ zei ze luchtig, ‘en ik twijfel er niet aan dat je het nog een keer zult doen. Denk erom dat ons middagmaal niet te laat op tafel staat.’

‘Komt don Marius thuis dineren, señora?’

Valentina kon de kokkin wel op haar zelfvoldane smoel slaan. ‘Ik geloof van niet,’ zei ze opgewekt. ‘Maar er komen wel twee vriendinnen. Wat ga je maken?’

‘Het varkensvlees, señora. Zoals u vroeg.’

‘Nee,’ verbeterde Valentina haar. ‘Ik had om de kwartels gevraagd. Het varkensvlees is natuurlijk voor morgen.’

Weer staarde de kokkin haar aan, met ogen die smeulden als kooltjes. ‘Natuurlijk, señora.’

Valentina wist heel goed dat ze om varkensvlees had gevraagd. Ze had zoals altijd al een week van tevoren bepaald wat er gegeten zou worden. Maar de kokkin mocht niet vergeten dat dit háár huis was en dat ze niet met zich liet spotten.

Toen doña Valentina weg was, plukte Luzia de kwartels. Intussen luiserde ze naar het boze gemopper van de kokkin die, rammelend met potten en pannen, het gestoofde varkensvlees wegzette. Ze maakte er een heel gedoe van, maar het varkensvlees kon zonder problemen tot morgen worden bewaard. Maar doña Valentina's houding had Águeda's slechte humeur nog erger gemaakt. Luzia was er bijna blij om. Een boze Águeda was beter gezelschap dan een mikkende Águeda.

Toch tastte doña Valentina's ontevredenheid alles aan. Elke keer dat ze naar de keuken kwam, was Luzia bang dat de melk of de groenten zouden bederven door haar verbittering. Haar tante had haar lang geleden al gewaarschuwd dat sommige mensen ellende met zich meebrengen als het weer. Ze had haar verteld over Marta de San Carlos, die een wandeling over de lommerrijke paden bij het Alcázar had gemaakt nadat ze was afgewezen door haar minnaar. Ze had zo lang en hard gehuild dat de vogels het geluid overnamen. Nog jaren later werd iedereen die de tuinen binnenkwam en de vogels hoorde zingen overmand door verdriet. Volgens Luzia's tante dan.

Toen Luzia het aangebrande brood had gezien, had ze bijna zonder nadenken haar hand eroverheen gezwaaid en de woorden gezongen die haar tante haar had geleerd: *'Aboltar kazal, aboltar mazal.'* Een andere omgeving, een ander lot. Ze zong ze heel zachtjes. De woorden waren niet écht Spaans, net zoals Luzia niet écht Spaans was. Maar doña Valentina zou haar nooit dit huis in laten, niet eens in de donkere, raamloze keuken, als ze een spoor van iets joods aan haar zou bespeuren.

Luzia wist dat ze voorzichtig moest zijn, maar het was moeilijk om bepaalde dingen niet op de makkelijke manier te doen terwijl verder alles zo zwaar was. Ze sliep elke nacht op de vloer van de kelder, op een deken van vodden die ze zelf aan elkaar had genaaid en een meelzak als kussen. Ze werd voor zonsopgang wakker, ging het koude steegje in om zich te ontlasten en kwam dan terug om het vuur op te stoken voor ze naar het Plaza del Arrabal liep om water uit de put te halen. Daar zag ze andere keukenmeiden, wasvrouwen en echtgenotes, wenste hun goedemorgen, vulde haar emmers en hield ze in evenwicht

op haar schouders terwijl ze terugliep naar de Calle de Dos Santos. Ze zette water op, plukte de beestjes uit de gierst en begon aan het dagelijks brood als Águeda dat nog niet had gedaan.

Eigenlijk was het de taak van de kokkin om naar de markt te gaan. Maar sinds haar zoon zijn hart aan die zwierige toneelschrijfster had verloren, nam Luzia het beursje met geld en liep ze de kraampjes langs om tegen de beste prijzen lamsvlees, bollen knoflook en hazelnoten in te slaan. Ze was slecht in onderhandelen, dus als ze op de terugweg naar Casa Ordoño alleen in een leeg straatje was, schudde ze soms met haar mandje en zong ‘*Onde iras, amigos toparas*’: *Moge je vrienden vinden waar je ook gaat*. En waar er eerst zes eieren hadden gelegen, had ze er dan ineens twaalf.

Toen ze nog leefde, had Luzia’s moeder haar gewaarschuwd dat ze te veel wilde. Volgens haar kwam dat doordat Luzia geboren was op het moment dat de derde vrouw van de koning overleed. Toen de koningin stierf wierpen haar hofdames zich tegen de paleismuren en klonk hun gejammer door de hele stad. Men hoorde niet te treuren om de doden; daarmee ontkende je het wonder van de wederopstanding. Maar de dood van een koningin was iets anders. Er werd verwacht dat de stad haar overlijden zou betreuren, en haar begrafenisstoet was een spektakel dat alleen werd geëvenaard door de dood van haar stiefzoon Carlos, eerder dat jaar. Luzia’s eerste kreetjes nadat ze ter wereld kwam vermengden zich met het jammeren van alle *madrileños* om hun verloren koningin. ‘Dat heeft je in de war gebracht,’ zei Blanca. ‘Je dacht dat ze om jou huilden, en dat heeft je te ambitieus gemaakt.’

Eén keer had Luzia, ondanks de waarschuwingen van haar tante, dat liedje over vriendschap uitgeprobeerd op de munten zelf. Het beursje had vrolijk gerammeld, maar toen ze haar hand erin stak, had iets haar gebeten. Er vielen twaalf koperen spinnen uit, die snel weg scharrelde. Ze had tegen de kaas, de kool en de amandelen moeten zingen om het verlies van het geld weer goed te maken, maar Águeda had haar alsnog een stomme nietsnut genoemd toen ze de schamele inhoud van het boodschappenmandje zag. Dat is waar ambitie je bracht.

Tante Hualit had gelachen toen Luzia het haar vertelde. ‘Als we rijk

konden worden met een beetje magie, was je moeder gestorven in een huis vol boeken en had ik me niet in dit mooie huis naar binnen hoeven te neuken. Je hebt geluk dat het niets ergers was dan een spinnenbeet.'

Haar tante had haar de woorden geleerd. Ze had ze uit brieven gehaald die in landen ver over zee geschreven waren. Maar de melodie kwam altijd van Luzia. De liedjes kwamen zomaar in haar hoofd op, met noten die aangenaam trilden op haar tong: om de suiker te verdubbelen als er geen geld meer voor was, om het vuur aan te steken als de kooltjes koud waren, om het brood goed te krijgen als de korst verschrikkelijk was aangebrand. Foefjes om kleine rampen af te wenden, om de lange werkdagen wat draaglijker te maken.

Ze kon niet weten dat doña Valentina die ochtend al in de keuken was geweest en het aangebrande brood in het bakblik had gezien. Want Luzia was dan wel met bepaalde talenten geboren, maar in de toekomst kijken hoorde daar niet bij. Ze kreeg geen visioenen of trances. Ze zag nooit de toekomst in het patroon van gemorst zout. Als ze wel in de toekomst had kunnen kijken, had ze geweten dat ze het brood met rust had moeten laten, en dat ze veel beter doña Valentina's woede had kunnen verdragen dan haar gevaarlijke nieuwsgierigheid te ondergaan.

2

Valentina had geen kamermeisje, dus moest de keukenmeid haar elke avond helpen uitkleden, de kaarsen doven, de ramen schoonvegen en stevig dichtdoen en de nachtpotten onder de bedden zetten. Meestal lukte het Valentina wel om het meisje te negeren. Ze deed haar werk redelijk, liep er gepast kleurloos bij in haar linnen en wollen kleding, was niet het type dat de aandacht trok. Dat was een van de redenen waarom Valentina haar had aangenomen, al had ze eerlijk gezegd niet veel keus gehad. Het loon dat ze kon bieden was laag, en met zo weinig helpende handen was het werk zwaar.

Maar toen het meisje die avond de rug van Valentina's jurk openknoopte en het stof eraf borstelde, vroeg Valentina: 'Hoe heet je?' Ze moest de naam van de keukenmeid ooit hebben geweten, maar ze had hem te weinig gebruikt om hem in haar geheugen op te slaan.

'Luzia, señora,' zei het meisje zonder van haar werk op te kijken.

'En heb je een vrijer?'

Luzia schudde haar hoofd. 'Nee, señora.'

'Zonde.'

Valentina verwachtte een gemompeld *ja, señora*. Maar in plaats daarvan zei Luzia, terwijl ze de opgevouwen jurk in de kist legde: 'Er zijn ergere dingen voor een vrouw dan alleen zijn.'

Ik was gelukkiger bij mijn moeder thuis. De gedachte kwam ineens bij

Valentina op en bracht een onverwacht en overweldigend verdriet met zich mee. Maar er was natuurlijk niets zo beschamend als een onge-trouwde dochter, en er bestond niets nuttelozers dan een vrouw zon-der echtgenoot en kinderen. Was dit meisje gelukkig, vroeg Valentina zich af. De vraag lag op het puntje van haar tong. Ze klakte met haar tanden, slikte de woorden weer in. Wat maakte het uit of een bediende gelukkig was zolang ze haar werk maar deed?

‘Jij en de kokkin wilden me vandaag eens lekker uitlachen, hè?’

‘Nee, señora.’

‘Ik weet wat ik heb gezien, Luzia.’

Nu keek het meisje op. Valentina schrok van haar diepbruine, bijna zwarte ogen.

‘Wat hebt u dan gezien, señora?’ vroeg ze. Haar donkere ogen leken net gladde rivierstenen. Het gaf Valentina een ongemakkelijk gevoel dat ze alleen waren in deze kamer, dat het stil was in huis, dat zij zwak was. Alsof ze een kast opendeed en er een wolf in aantrof.

‘Niets,’ wist Valentina uit te brengen. Ze schaamde zich voor het stokken van haar stem in haar keel. ‘Ik heb niets gezien.’ Ze stond op, liep naar de andere kant van de kamer en kwam bij zinnen nu ze wat verder van de keukenmeid af stond. ‘Je kijkt erg brutaal uit je ogen.’

‘Het spijt me, señora,’ zei Luzia, nu weer met haar blik op de vloer gericht.

‘Ga,’ zei Valentina met een gebaar waarvan ze hoopte dat het onbezorgd overkwam.

Maar toen Luzia weg was, schoof Valentina de grendel voor de deur.

Luzia sliep die nacht niet en ze nam de volgende dag geen risico. Ze wachtte tot het water kookte zonder een woord te zingen om dat te versnellen. Ze haalde hout voor het vuur zonder een lettergreep uit te spreken om het lichter te maken. Ze ademde pas op toen ze snel over straat naar de San Ginés liep. Doña Valentina hield haar goed in de gaten na het incident met het brood. Ze probeerde haar niet op magie te betrappen; Valentina dacht dat Luzia en de kokkin een flauwe grap met haar wilden uithalen.

Maar op straat kon Valentina haar niet volgen. Een vrouw van haar stand kon het huis niet verlaten zonder de begeleiding van haar man, haar vader of een priester. Luzia had gehoord over rijke vrouwen die hun botten braken doordat ze uit het raam vielen, en zelfs eentje die was doodgefallen doordat ze te ver naar buiten leunde in een poging eindelijk eens iets nieuws te zien. Als ze moe was of pijn in haar rug had, speelde ze soms een spelletje met zichzelf: zou ze liever de hele dag op een kussen zitten borduren terwijl ze het leven alleen door het venster kon gadeslaan? Of liep ze liever nog een keer naar de put? Als de emmers leeg waren, was het antwoord makkelijk. Als ze vol waren niet.

Toen ze voor het huis langsliep, voelde ze doña Valentina's ogen van achter haar hoge raam op haar gericht. Maar Luzia weigerde omhoog te kijken en liep zo snel ze kon naar de San Ginés. De kronkels en bochten van de stoffige straatjes waren haar vertrouwd en de anderhalve kilometer smolt weg onder haar voeten.

Luzia's tante had gezegd dat ze zich elke dag in de kerk moest laten zien. Maar toen ze het donkere middenschip betrad, dacht ze aan haar moeder, die hier ergens onder haar voeten begraven lag. Er werd altijd wel iemand begraven in de San Ginés. Stenen werden opgelicht, verplaatst en weer verwijderd; de lichamen verschikt om meer ruimte te maken.

Blanca Cotado was overleden in een armenziekenhuis. Haar lichaam was, samen met die van andere doden, in een optocht door de straten gevoerd zodat de priesters van de parochie aalmoezen konden inzamelen voor missen voor de overledenen. Luzia was tien jaar oud geweest. Ze was nooit vergeten wat haar moeder haar had geleerd over de ware gebeden die ze moest opzeggen, als een geheime echo in haar hoofd. Het was een spel dat haar moeder en zij hadden gespeeld: het ene zeggen en het andere denken, overgeleverde flarden Hebreeuws, als gehavende borden. Luzia wist niet of God haar hoorde als ze bad in de koele schaduwen van de San Ginés en of Hij de taal kon verstaan die ze sprak. Dat baarde haar soms zorgen, maar vandaag had ze iets anders aan haar hoofd.

Ze liep door de oostelijke kerkdeur naar de tuin ernaast, met het standbeeld van de voedende Heilige Maagd. *Misschien is het Ruth*, had haar vader gezegd, *of misschien is het Esther*. Maar haar moeder kwam uit een lange lijn geleerde mensen en zij had gefluisterd: *Die beelden zijn niet voor ons*. Luzia's voeten droegen haar door een bochtig zijstraatje naar het Plaza de Las Descalzas en vandaar naar een bakstenen huisje met een boven de deur uitgesneden wijnrank. Luzia kwam hier om de paar weken, maar ze zou elke dag gaan als ze kon. Ze had altijd schoon linnengoed bij zich in haar boodschappenmand, zodat ze kon doen alsof ze dat naar een van Hualits bedienden bracht als ze om wat voor reden dan ook werd ondervraagd. Maar dat gebeurde nooit. Luzia wist hoe je je onzichtbaar moest maken.

Een keer had ze Hualits beschermheer, Víctor de Paredes, het huis van haar tante uit zien komen. Hij was gekleed geweest in zwart fluweel en was in een nog zwarter rijtuig gestapt, alsof hij in een poel van schaduwen verdween, in een stukje nacht dat niet wilde wijken voor de middagzon. Om te voorkomen dat haar tante lastige vragen kreeg was ze Hualits deur voorbijgelopen alsof ze ergens anders heen moest. Maar ze had de verleiding niet kunnen weerstaan om een blik in het rijtuig te werpen. Ze had alleen een glimp opgevangen van De Paredes' laarzen en, weggekropen in een hoekje tegenover hem, een ten-gere, ziekelijk ogende jongeman. Hij had een gladde, glanzende huid, haar in de koele witte kleur van een duivenborst en ogen die glansden als oesterschelpen. Toen ze in zijn lichte ogen keek, had ze het vreemde gevoel gekregen dat ze uit haar schoenen werd opgetild. Ze was snel doorgelopen en pas teruggegaan toen ze zeker wist dat het rijtuig weg was. Het was nog winter geweest, en ze had verrast gezien dat de amandelbomen die in haar tantes straat over de muren hingen in bloei waren gekomen. Aan de takken hingen dikke wolken witte bloesems.

Vandaag was er geen amandelbloesem en stond er geen inktzwart rijtuig voor het huis. Tante Hualit deed zelf de deur open en nam haar met een glimlach mee naar binnen.

Stijf kant en zwart fluweel waren nu in de mode en Hualit droeg

dat altijd als ze het huis verliet en in Catalina de Castro de Oro veranderde, de maîtresse van Víctor de Paredes. Maar thuis, op haar elegante binnenplaats met de zacht klaterende fontein, droeg ze gewaden van gekleurde zijde en viel haar dikke zwarte, naar bergamot geurende haar in golven over haar schouders.

Dat was allemaal voor het effect, wist Luzia. Een man als Víctor de Paredes had een exotische smaak en Hualit was nog opwindender dan de melegueta-peper die zijn schepen aanvoerden. De schepen van De Paredes zonken nooit, hoe woest de zee ook tekeerging, en de hele hoofdstad fluisterde dat dat een teken was dat hij bij God in de gunst stond. Maar op deze binnenplaats zei hij vleierend dat Catalina de Castro de Oro zijn gelukspopje was, en Luzia vroeg zich vaak af of Hualit een bepaalde betovering over haar beschermheer had weten uit te spreken, want haar lot was sterk met het zijne verbonden.

‘Er is iets met je,’ zei Hualit zodra de deur dicht was. Ze pakte Luzia bij haar kin en keek haar recht in het gezicht. Haar vingers voelden als een ijzeren klem.

‘Als je me loslaat, kan ik je vertellen wat.’

Hualit snoof. ‘Je klinkt boos, maar ik ruik angst.’

Ze wenkte Luzia mee naar de lage bank in de hoek van de binnenplaats, waar smaakvol geborduurde kussens op geschikt lagen. Niets ervan was strikt Moors, maar het was allemaal decadent genoeg om De Paredes het gevoel van iets ongeoorloofds te geven. En de omgeving paste goed bij Hualit. Alles aan haar was zacht en weelderig, haar honinggouden huid, haar glanzende ogen. Luzia wenste vaak dat ze was geboren met een flinter van haar tantes schoonheid, maar Hualit klakte dan met haar tong en zei: ‘Je bent niet wijs genoeg voor schoonheid, Luzia. Je zou het als geld door je vingers laten glippen.’

Hualits bediende Ana zette wijn en een schaalje olijven en dadels op het lage tafeltje. Ze aaide snel over Luzia’s schouder, alsof ze een geliefd huisdier was. Ze was de enige bediende bij haar tante in huis, een stevige vrouw met haar zilveren haar in drie gevlochten lussen op haar rug. Ze hield van kaartspelen en van anijszaad om op te kauwen en, het belangrijkste, ze roddelde nooit.

‘Hoe weet je dat je haar kunt vertrouwen?’ vroeg Luzia toen de meid weg was.

‘Ze heeft duizend keer de gelegenheid gehad om me te verraden en heeft het nooit gedaan. Als ze nog langer wacht, kan ze net zo goed dood zijn voor ze haar kans grijpt.’ Hualit schonk wijn in kleine bekers van jade en zei: ‘Waarom vraag je dat na al die tijd? En waarom kijk je zo bezorgd? Je hebt zo’n diepe geul tussen je wenkbrauwen dat het lijkt alsof je een spade tegen je voorhoofd hebt gehad.’

‘Laat me hier blijven,’ flapte Luzia eruit. De herfst was begonnen. De wijnranken die zich om de zuilen van de binnenplaats wonden hadden feloranje bladeren gekregen. Hier en daar viel er al blad af en waren de kronkelige grijze, dooreengevlochten ranken te zien. De druiven waren allang geplukt om gedroogd te worden. ‘Ik kan het niet meer opbrengen om terug te moeten naar dat huis.’ Het was al erg genoeg om angst en afkeer voor doña Valentina te voelen. Maar het was onverdraaglijk om medelijden met haar te hebben, te moeten aanzien hoe ze eenzaam achter het venster zat te wachten op een echtgenoot die nauwelijks een echtgenoot was.

‘Je vader zou het me nooit vergeven als ik je eerbaarheid zou schaden.’

Luzia keek stuurs voor zich uit. ‘Ik verlaat Casa Ordoño met een kapotgewerkte rug, knobbelige knieën en handen zo ruw als zand, maar mijn kostbare eerbaarheid blijft in elk geval intact.’

Hualit lachte alleen maar. ‘Precies.’

Luzia had zin om het bekertje van jade op de tegels kapot te smijten. Maar daar smaakte de wijn te goed voor en daarvoorhechte ze te veel aan dit half uurtje dadels eten en naar Hualits verhalen van aan het hof luisteren. Toen Luzia’s moeder was overleden en de onvaste grond onder hun voeten in een aardbeving was veranderd, had ze gehoopt dat ze bij Hualit in huis mocht komen werken. Maar haar vaders hoofd was nog helder genoeg geweest om het te verbieden. ‘Als je in het huis van een zondaar werkt, is dat het einde van je eerbaarheid. Dan zul je nooit een man en een eigen huis hebben.’

Luzia zou niet weten hoe ze ooit een verbintenis moest sluiten als ze

al haar uren sleet met zwoegen in Casa Ordoño, luisterend naar doña Valentina's bevelen. Als ze zich op de markt waagde, probeerde ze alle jonge mannen aan te kijken – en de oude ook. Maar ze was te goed geworden in onzichtbaar zijn. Ze liep onopgemerkt langs de slagers, de visveters en de boeren. Ruim na haar twintigste had ze nog nooit een vrijer gehad en zelfs nog nooit iemand gekust, op een dronkenlap na die haar op de markt had vastgegrepen en zijn stoppelige gezicht tegen het hare probeerde te drukken tot ze hem tegen zijn scheenbeen had getrapt.

Ze had meer dan genoeg gezien en gehoord: mannen en vrouwen op hun knieën in smalle steegjes met de broek naar beneden en de rok omhoog; gesluerde schoonheden bij het Prado in rijtuigen waarin vooraanstaande dames en hoeren in het donker niet uit elkaar te houden waren; grove praatjes bij de kraampjes op het plaza. *Wat maakt iemand tot een goede vrouw?* had een priester aan een groep artiesten gevraagd die op weg waren naar een van de *mentideros*. *Misschien is ze vaardig met de naald*, antwoordde een jonge acteur, de menigte bespelend. *Ofkan ze goed converseren*, ging hij verder. *Ofkan ze de pik van een man in zich vasthouden en knippen tot hij God ziet*, schreeuwde hij en het publiek barstte in lachen uit terwijl de priester bulderde dat ze allemaal zouden branden in de hel.

Toen de vader van don Marius ziek werd, was Luzia naar het huis van de oude man gebracht om hem te helpen wassen. Ze hadden hem naar zijn slaapkamer gebracht en daar was zij met een kom water, zeep, een handdoek met haar rug tegen de dichte deur blijven staan. Ze had alle gebeden opgezegd die ze kende, want ze was ervan overtuigd dat ze haar alleen hadden gelaten met een dode. Ze had naar zijn uitgeteerde lichaam staan kijken tot ze zijn smalle borst omhoog en omlaag zag gaan. Maar toen ze hem probeerde te wassen, greep hij haar hand en klemde die om zijn lid. Die voelde aan als een muis in haar hand, zacht en kloppend. Hij was sterk, maar zij had met haar andere hand zijn neus en mond dichtgeknepen tot hij haar losliet. Ze hield haar hand op zijn gezicht tot zijn reumatische ogen begonnen uit te puilen. 'Ik zal u nu verder wassen, don Esteban, en u blijft stil liggen, of ik trek

uw zielige worteltje van onderen uit uw lijf.' Daarna was hij meegaand geweest. Hij had bijna tevreden geleken.

Dat was al haar ervaring met het mannelijk lichaam.

'Er moet meer zijn,' zei ze terwijl ze haar wijn neerzette en haar ogen sloot. 'Waarom heb ik leren lezen als ik ben voorbestemd tot een leven zonder boeken? Waarom heb ik Latijn geleerd als een papegaai nog vaker de kans krijgt om het te spreken?'

'Alleen God weet waartoe we zijn voorbestemd,' zei Hualit. 'Neem nog een dadel. Die zijn goed tegen zure oprispingen en zelfmedelijden.'

3

Toen de keukenmeid naar de kerk was, haalde doña Valentina haar kleine zilveren vork tevoorschijn. De japon op haar schoot was niet haar lievelingsjurk. Maar het was er een van de drie die ze bezat. De nieuwste jurken waren eenvoudig en sober. Ze waren bedoeld om een slanke taille te accentueren – die zij nog had, omdat ze nooit kinderen had gekregen. Ze waren ook bedoeld om versierd te worden met parelsnoeren en juwelen – die zij niet had. Met de twee tanden van de vork haalde ze het garen los en trok, zodat de naad een stukje uitscheurde. Makkelijk te repareren als ze het mis had.

Valentina wist niet echt waarom ze het deed, maar ze moest de hele tijd denken aan het brood, de wezenloze blik van de kokkin, de keukenmeid die terugdeinsde van de tafel. Als het een grap was geweest, hadden ze er niet veel lol aan beleefd. De kokkin had wrokkig en afwezig gekeken, zoals altijd. Maar dat keukenmeisje, Luzia, die had er doodsbang uitgezien.

Valentina had geruchten gehoord over illusies en wonderen aan het hof. Lucrecia de León had dromen over de toekomst, de in ongenade gevallen profeet Piedrola beweerde dat hij met engelen sprak en de Mendoza's zouden een heilige wijze in dienst hebben die met zijn gedachten voorwerpen kon verplaatsen. Natuurlijk had Valentina dat

alles nooit zelf gezien. Ze had nooit een uitnodiging voor La Casilla gekregen, laat staan voor het Alcázar, en zou die ook nooit krijgen. *Tenzij.*

Maar haar *tenzij* rook naar wanhoop. En terwijl ze daar over de naad van haar rok gebogen zat en draadjes lostrok als een vogel die naar wormen pikte, werd ze bijna misselijk van walging voor zichzelf. De schaamte achtervolgde haar, joeg haar op en dreef haar ertoe zich op haar slechtst te gedragen.

Zodra Luzia terug was uit de kerk ging Valentina de trap af naar de keuken. Ze foeterde de kokkin uit en zei dat er snuitkevers in de rijst zaten, en ze gooide de rijst op de vloer zodat de keukenmeid alles moest opvegen en op haar knieën moest rondkruipen om de laatste verdwaalde korrels te zoeken. Ze eiste water voor een bad, terwijl ze dat gisteren nog had gehad, en toen daar iets van op de vloer werd gemorst, sloeg ze Luzia zo hard in haar gezicht dat ze stond te wankelen.

Valentina voelde zich buiten adem, doodsbang, alsof ze de teugels had losgelaten, alsof ze plotseling gek was geworden. Ze was tot alles in staat.

‘Breng me mijn jurk,’ snauwde ze. ‘En vlug een beetje.’ Ze verwachtte bijna dat er roofdiertanden uit haar tandvlees tevoorschijn zouden schieten, en scherpe klauwen uit haar vingertoppen. In het glas van het raam keek ze verwonderd naar de bleke maan die haar gezicht was. Ze vergat bijna Luzia in de gaten te houden, die het zwarte fluweel uit de kist haalde, de scheur zag en aarzelde. Valentina zag haar opkijken en controleren of Valentina met haar rug naar haar toe stond. En toen hoorde ze een heel zacht gezang.

Luzia schudde de rok uit en bracht hem naar haar meesteres. Met trillende handen nam Valentina hem aan.

De scheur was weg.

Luzia wist dat ze een verschrikkelijke fout had gemaakt zodra ze in doña Valentina’s ogen keek. Die waren vanavond wild en hadden het onbestendige blauw van troebel water.

Ze stond in de doodstille slaapkamer voor haar meesteres, allebei

met een kant van de zwarte jurk in hun handen, alsof ze hem samen wilden opvouwen, opbergen, vergeten.

‘Je komt vanavond bij het diner,’ zei Valentina. Ze likte over haar kleurloze lippen. ‘Als we het fruit serveren, treed jij op.’

Luzia kon niets anders bedenken om te zeggen dan: ‘Dat kan ik niet.’

‘Je doet het toch,’ zei Valentina en er begon een glimlach door te breken. ‘Het moet.’

‘Wat wilt u dan dat ik doe?’

Valentina greep haar bij haar pols. ‘Hou op,’ siste ze. ‘Je hebt mijn rok gerepareerd. Het brood gered. Je doet het of ik zet je op straat. Bedenk eens wat dat betekent voor een vrouw alleen, zonder werk, zonder bescherming. Denk na voor je nog eens nee tegen me zegt.’

Luzia kon niet nadenken, kon dit moment niet begrijpen. Ze kon niet doen wat Valentina vroeg. De magie betekende niets, was een lolletje, gezichtsbedrog, en in de handen van een arme maar vrome christelijke vrouw niets om bang voor te zijn. Maar wat zou iemand zien die beter keek? Als iemand de moeite nam om Luzia’s afkomst na te gaan, te vragen wie haar ouders waren, haar grootouders? Haar vaders familie was Portugees. Misschien was haar verleden daardoor moeilijker na te gaan. Maar haar moeders familie? Allemaal dood en begraven of verbrand, maar toch waren ze zo gevaarlijk voor haar alsof ze openlijk op straat stonden te bidden. *Zeg dat je een simpel meisje bent, een dom meisje dat een paar toverwoordjes heeft geleerd en gewoon een spelletje speelde.* Maar wat moest ze zeggen als doña Valentina wilde weten waar ze die dingen had geleerd?

Valentina moest iets van overgave op haar gezicht hebben gezien, want ze liet Luzia’s pols los en klopte haar zachtjes op haar hand. ‘Doe een schoon schort om voor je naar ons toe komt. En sta er niet zo ineengedoken bij, alsof je wacht op de volgende klap.’

Luzia voerde de rest van haar taken die avond uit in een soort trance. Ze hielp de kokkin de koude salades maken, het korstdeeg uitrollen en de ossentong dun snijden. Ze vulde kommetjes met lavendel en warm water zodat de gasten hun handen konden wassen. Tante Hualit vertelde graag over de feesten bij haar rijke vrienden thuis, waar honder-

den schotels werden geserveerd en grappenmakers en dansers tussen de gangen door optraden. Maar vispastei, ossentong en salade waren het beste wat de Ordoños konden bieden. Luzia droeg de pasteitjes de trappen op en zette ze op de zware tafel naast de eetkamer. Valentina zou opdienen.

Trap op, trap af. De gangen gingen een voor een voorbij, sneller dan zou moeten, een teken dat de gesprekken haperden en de avond niet als een succes zou worden beschouwd. Luzia schikte de tong op een bord, schepte saus in een kan, luisterde naar de kokkin die *Escárcega*, *Escárcega*, *Escárcega* mopperde alsof de naam van de toneelschrijfster een vloek was.

Ze dacht aan wat Valentina over haar houding had gezegd en ging rechtop staan, maar het schuifelende bediendeloopje waaraan ze zo hard had gewerkt was moeilijk kwijt te raken. Het was beter om niet gezien te worden. Niet opgemerkt. Ze wilde niets liever dan naar Hualit rennen, maar dan zou ze moeten toegeven hoe stom ze was geweest. Wat heb ik gedaan? vroeg ze zich keer op keer af. Wat moet ik nu doen?

Het antwoord moest natuurlijk 'niets' zijn. Het zou haar niet eens lukken om iets te doen. Ze zou aan het hoofd van de tafel voor gek staan, misschien iets over zichzelf heen morsen. Ze zou de vernedering maar moeten ondergaan, en doña Valentina ook. Misschien zou ze Luzia op straat schoppen, of misschien zou ze medelijden met haar hebben, of geen ander meisje kunnen vinden dat er zo slecht aan toe was dat ze haar treurige loon moest accepteren. *Misschien gaan de gasten naar huis voor het fruit wordt opgediend.* Luzia keek naar de peren, rood en gezwollen van de wijn op hun mooie schaal. Ze luisterde en hoopte dat ze stoelen over de vloer zou horen schrapen als er etensgasten van tafel opstonden, dat ze de voordeur open en dicht zou horen gaan als ze afscheid namen. In plaats daarvan klonk alleen doña Valentina's stem. Haar gefluister sloop de trap af als een krullende vinger van rook. 'Luzia.'

De kokkin lachte toen ze Luzia een schoon schort om haar middel zag knopen. 'Trek je je beste jurk aan?'

'Ik heb gehoord dat Quiteria Escárcega twee minnaars heeft en dat ze zich door alle twee tegelijk laat nemen,' zei Luzia, en ze zag tot haar

genoegen de mond van de kokkin openvallen. Ze liep weg met de zilveren schaal met peren.

Ik ga naar tante Hualit, dacht ze terwijl ze de trap besteeg. Ik loop naar Toledo en begin een nieuw leven. Ze zou bedelaar worden, net als haar vader. Alleen was zelfs dat geen veilig beroep voor een vrouw.

‘Luzia zal opdienen,’ zei doña Valentina toen Luzia met de peren binnenkwam.

Kaarsen brandden op het buffet, de eettafel, de schoorsteenmantel. Dat werd zo verwacht in het huis van een edelman, maar Luzia wist dat ze wekenlang brood met sardientjes moesten eten om de kosten goed te maken. Don Marius hing onderuitgezakt aan het hoofd van de tafel en keek grimmig en verveeld.

Luzia ging langzaam de kamer rond met de schaal met peren balancerend op haar onderarm en een onhandelbare opscheplepel in haar andere hand. Ze was zich bewust van de stilte, de afwezigheid van geklets of gelach. Ze voelde Valentina’s gretige blik op haar rusten. De gasten negeerden haar opzettelijk. Het waren er vanavond maar twee: don Gustavo en zijn met juwelen behangen vrouw.

Toen ze eindelijk de laatste peer van de schaal had geschept draaide ze zich om en wilde ze zo snel de deur uit lopen dat ze bijna struikelde over haar eigen voeten.

‘Luzia!’ zei Valentina scherp.

Luzia verstarde met de zilveren schaal nog in haar armen.

‘Is er iets mis met haar?’ fluisterde de vrouw. Haar parelsnoeren glansden als licht op het water.

‘Zet die schaal neer en kom hier,’ zei Valentina met een hoge, vrolijke stem. ‘Luzia komt ons iets laten zien, als vermaak voor onze gasten.’

Daarop leunde de vrouw naar voren. ‘Zingt ze? Ik ben dol op *villancico*. Je kunt ze ’s morgens op de markt horen zingen.’

Don Marius schoof heen en weer op zijn stoel.

Doña Valentina haalde een aangebrand broodje uit haar zak en legde het op tafel. Het zag eruit alsof iemand een steen door het raam had gegooid, die vervolgens tussen de kostbare glazen roemers en ouderwetse metalen voorsnijborden terecht was gekomen.

Don Marius lachte onvriendelijk. ‘Ben je gek geworden?’

‘Is het een goocheltruc?’ vroeg don Gustavo en hij streek over zijn baard. ‘Ik heb in Córdoba eens een meisje gezien dat een hele sinaasappel in haar mond kon stoppen.’

Doña Valentina tuitte haar lippen om die platvloersheid, maar meer kon ze niet doen. ‘Luzia,’ drong ze aan.

Een roekeloos deel van Luzia wilde het broodje pakken, het in orde maken, zorgen dat het er weer lekker uitzag, maar ze liet haar handen roereloos langs haar zij hangen. Zou Valentina tot morgen wachten of haar vanavond nog op straat zetten? En als ze dat deed, zou Hualit haar dan in huis nemen? Doe niets, zei ze tegen zichzelf. Wees niets. Als ze het maar uit alle macht wenste, zou ze misschien langzaam in de stenen muren verdwijnen.

‘Nou?’ zei don Gustavo.

‘Nou?’ herhaalde don Marius.

Doña Valentina pakte haar bij haar arm en kneep hard. Maar Luzia verroerde zich niet.

‘Stuur haar toch terug naar de keuken,’ zei don Marius. ‘Het is al laat.’

‘Zo laat is het niet,’ protesteerde Valentina.

Luzia keek niet op van de tafel, van het aangebrande broodje en de kaarsen, maar ze hoorde aan Valentina’s stem hoe ellendig ze zich voelde. Een etentje hoorde niet zo vroeg af te lopen. Als dat gebeurde, hadden de gastheer en gastvrouw gefaald, en als dat bekend raakte, zouden er minder uitnodigingen komen of aangenomen worden. Valentina zou achter haar raam zitten en zij en don Marius zouden voortaan alleen eten. Maar dat was niet Luzia’s probleem.

Don Gustavo zuchtte diep en schoof zijn stoel naar achteren. ‘Het is tijd dat we –’

‘Luzia komt ons iets laten zien,’ hield Valentina vol.

‘Wat is er mis met jou?’ gromde don Marius. ‘Dit is beschamend voor mij en dit huis.’

‘Ik wil alleen –’

‘Er is geen grotere last dan een dwaze echtgenote. Ik bied u mijn verontschuldiging aan, don Gustavo, mijn vrienden.’

‘Alstublieft,’ zei Valentina. ‘Als... Als u had gezien...’

‘En nog pruttelt ze door.’

Don Gustavo lachte. ‘Wat zeggen de dichters ook alweer? God gaf vrouwen schoonheid om mannen te verleiden en een tong om ze gek te maken.’

Luzia keek niet met opzet op. Ze wilde de tranen in Valentina’s ogen niet zien, of de grijns van de vrouw met de parels, de zelfgenoegzame en van de wijn rood aangelopen gezichten van don Marius en don Gustavo. Ze was helemaal niet van plan geweest om haar hand uit te steken naar een van de roemers van Venetiaans glas, huwelijksgeschenken die doña Valentina alleen bij bijzondere gelegenheden tevoorschijn haalde, volmaakt als regendruppels.

Ze sloeg het glas tegen de tafel kapot.

Het werd stil in de eetkamer. De gasten staarden haar aan. De vrouw met de parels had haar handen voor haar mond geslagen.

Het voelde alsof Luzia door het plafond omhoog zweefde, boven het dak uit de avondhemel in, alsof haar armen hun vorm hadden verloren, naar buiten uitwaaierden en in vleugels veranderden. Valentina zou de emotie die door Luzia’s aderen joeg herkend hebben, het wilde en verschrikkelijke gevoel van macht, hetzelfde krankzinnige lef dat haar ertoe had gebracht om de rijst op de grond te gooien en Luzia in haar gezicht te slaan. *Ik ben tot alles in staat.*

Luzia klapte hard en snel in haar handen om de woorden die ze fluisterde te verbergen, een snel geneuried wijsje. Ze spreidde haar handen uit boven de scherven van de kapotte roemer en die schoven naar elkaar toe, als bloemblaadjes in een onzichtbare bries, een trillende roos van brokstukken en toen, nauwelijks een ademtucht later, weer een glas om uit te drinken.

De gasten haptten naar adem. Valentina zuchtte blij.

‘Prijs de Heer!’ riep don Gustavo uit.

‘*Maravilloso!*’ zei zijn vrouw.

Don Marius’ mond hing open.

Luzia zag haar spiegelbeeld in de roemer, veranderd maar onveranderd, perfect gemaakt en toch geruïneerd.

Over de auteur

Leigh Bardugo, schrijver van *Het negende huis* en *Duivelsvlucht*, heeft de top van de *New York Times*-bestsellerlijst bereikt en is bedenker van de *Grishaverse* (inmiddels een successerie op Netflix), die bestaat uit onder andere de *Schim en schaduw*-trilogie, het *De kraaien*-tweeluik, *De verminkte koning* en meer. Haar korte verhalen zijn in talloze anthologieën opgenomen, zoals *The Best American Science Fiction and Fantasy*. Ze woont in Los Angeles en is associate fellow aan het Pauli Murray College van Yale University.